

ИКОНОМИЧЕСКА ДЕМОГРАФИЯ

НАСЕЛЕНИЕ

Том 38, Книжка 1, 2020, 75-93

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

ПРОДЪЛЖИТЕЛНО БЕЗРАБОТНИ И ОБЕЗКУРАЖЕНИ ЛИЦА В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2003–2017

Адриана ХРИСТОВА

*Институт за изследване на населението и човека при БАН,
секция „Икономическа и историческа демография“*

БЪЛГАРИЯ, гр. София 1113, ул. „Акад. Георги Бончев“, бл. 6

✉ adrianahristova@mail.bg

Резюме: Основната цел на настоящата статия е да се установят тенденциите на изменение в броя и структурата на продължително безработните и обезкуражените лица в страната за периода 2003–2017 г., както и да се разгледа необходимостта от промени в политиката на пазара на труда, с цел създаване на устойчиви условия за заетост и намаляване на безработицата. За проведения анализ са използвани данни от НСИ и предоставени данни от Агенцията по заетостта.

Анализирант се коефициентите на продължителна безработица общо и по пол, броят и структурите на регистрираните продължително безработни лица по възраст, степени на образование, както и участието им в различни мерки, схеми и програми. Проследява се и динамиката на обезкуражените лица по пол, възраст, степен на образование и причини за напускане.

Чрез настоящата статия се поставя на дневен ред въпросът за специфичните особености на връзката между придобитото образование и квалификация и икономическата активност. Настоящата публикация има за задача да покаже значимостта и мястото на образованието на икономически активното население в съвременното общество като основна предпоставка за „влизане“ и „задържане“ на пазара на труда.

В статията се поставя акцент върху по-високите възрастови групи, тъй като липсата на подходящо образование, квалификация и трудов опит за по-възрастните работници са основни причини за неблагоприятното положение на пазара на труда. Резултатите от изследването потвърждават необходимостта от превенция на социалното изключване и подобряване на качеството на живот на тази възрастова група, както и изграждане на плавен преход от пасивно получаване на помощи и престой като безработен и включване на лицата в трайна заетост, осигуряваща бъдещото им пенсиониране.

Ключови думи: безработни лица; образование и квалификация; продължително безработни лица; обезкуражени лица.

Статията да се цитира по следния начин:

Христова, А. (2020). Продължително безработни и обезкуражени лица в България през периода 2003-2017. *Население*, Том 38, Кн. 1, 75-93. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online).

© А. Христова, 2020

Статията е постъпила през м. януари 2020

Приета за публикуване през м. февруари 2020

Публикувана онлайн през м. юни 2020

Авторът е прочел и одобрил окончателния вариант на ръкописа.

ECONOMIC DEMOGRAPHY

NASSELENIE REVIEW

Volume 38, Number 1, 2020, 75-93

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

DISCOURAGED AND LONG-TERM UNEMPLOYED IN BULGARIA IN THE PERIOD 2003-2017

Adriana HRISTOVA

*Institute for Population and Human Studies - Bulgarian Academy
of Sciences, Department of Demography*

Bulgaria, Sofia 1113, Akad.G. Bonchev St, bl. 6

✉ adrianahristova@mail.bg

Abstract: *This publication is aimed at estimating trends in the number and structure of the long-term unemployed and discouraged persons in the country in the period 2003-2017 as well as at discussing the necessity of reforms regarding labour market policy in order to create sustainable conditions for their employment and, therefore, to reduce unemployment. Data provided by the National Statistical Institute and the National Employment Agency are used in the analysis conducted.*

Long-term unemployment rates (total and by sex), the registered long-term unemployed number and structures by age, educational level and their participation in different policy measures, schemes and programmes are analysed. The dynamics of the discouraged workers by sex, age, education level and reasons to quit work are also traced in the article.

This article examines the specificities of the relationship between the acquired education and professional qualifications and the economic activity. It aims at showing the importance of the economically active population's education in modern society as a basic prerequisite for entering and remaining in the labour market.

The emphasis in the article is put on the higher age groups because the lack of appropriate education, professional qualifications and work experience of older workers are the main reasons for their unfavourable condition of the labour market. The results of the study confirm the necessity to prevent social exclusion and improve the quality of life for these age groups, as well as to build a smooth transition from the passive state of living on unemployment benefits to their sustainable integration in employment providing their future pension rights.

Keywords: unemployed; education and qualification; long-term unemployed; discouraged persons.

The article can be cited as follows:

Hristova, A. (2020). Prodalzhitelno bezrobotni i obezkurazheni litsa v Bulgaria prez perioda 2003-2017. [Discouraged and Long-Term Unemployed in Bulgaria in the Period 2003-2017]. *Nasselenie Review*, Volume 38, Number 1, 75-93. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online). (In Bulgarian).

© A. Hristova, 2020

Submitted – January 2020

Revised – February 2020

Published – June 2020

The author has read and approved the final manuscript.

УВОД

Развитието на България през последните две десетилетия беше насочено към изграждането на конкурентоспособна пазарна икономика, демократично общество и пълноправно членство в Европейския съюз. Ускоряването на процесите на европейска интеграция от началото на новото хилядолетие беше свързано със значителни реформи в законодателството и управлението на икономиката, разработване на много национални, секторни и териториални стратегии, планове и програми. С развитието на икономиката и нейното реструктуриране на преден план излиза качеството на човешкия фактор и неговата производителност. Световната финансова и икономическа криза от 2008 г. се отрази крайно неблагоприятно върху българската икономика и промени насоките на нейното развитие.

За последвалите години на криза равнището на заетост на населението в трудоспособна възраст (20–64 години) спадна значително. Запазиха се високи броят и дялът на отпадащите от образователната система, увеличиха се размерът и равнището на продължително безработните с ниско и без образование и професионална подготовка.

Голяма част от проблемите на българския пазар на труда се свързват със застаряването на населението и работната сила, с количествените несъответствия между търсенето и предлагането на труд и в частност по отделни професии, и с наличието на сериозни дисбаланси между търсенето и предлагането на труд с определени качествени характеристики като равнище на образование, професионална подготовка, допълнителни знания и умения (Атанасова, Владимирова; 2014: 44).

Пазарът на труда в България е обвързан с основните тенденции и процеси в развитието на икономиката на страната – реструктуриране, приватизация, ликвидация на неефективни производства, разкриване на нови дейности. Бързо навлизащите нови технологии и повишаващите се изисквания към квалификация и образователен ценз, формираха една голяма група от лица в трудоспособна възраст, които притежават ниска конкурентоспособност и възможности за реализация.

Технологичната модернизация оказва непосредствено въздействие върху професионалната структура. Отмират стари, класически професии и се появяват нови, базирани на информационните технологии. Основният проблем е свързан с формирането на нови квалификации и компетентности. Възниква необходимост от модернизиране на образователни и квалификационни програми и непрекъснато осъвременяване на професионалните компетентности (Сотирова, 2019:19).

В настоящата статия се идентифицират и анализират съществуващите проблеми и възможности на пазара на труда, с цел създаване на устойчиви условия за заетост и намаляване на безработицата. Прави се анализ и оценка на регистрираните продължително безработни лица през периода 2003–2017 год. Проследяват се броят и структурите на продължително безработните лица по степени на образование, както и участието им в различни мерки, схеми и про-

грами. Проследява се и динамиката на обезкуражените лица по пол, възраст и равнище на образование.

В статията се поставя акцент върху по-високите възрастови групи, тъй като по-младите възрастови групи и динамиката в професионалната и образователната структура на регистрираните безработни лица и младежите до 24 год. са обект на самостоятелно изучаване от автора (вж. сп. Население, Том 36, Книжка 1, юни 2018 г.).

Поради своя специфичен характер, извън обхвата на изследването остават проблемите за трудовото поведение, миграционните процеси на икономически активното население, емиграцията на лицата от подрастващите поколения, броя на регистрираните безработни, които се намират в неформалната икономика и фактически работят и др. Основната причина за оставането извън анализа на тези и други аспекти е от информационен характер.

Чрез настоящата статия се поставя на дневен ред въпросът за специфичните особености на връзката между придобитото образование и квалификация и икономическата активност. Днес пред работната сила се поставят нови изисквания към образованието и квалификацията за „влизане“ и „задържане“ на пазара на труда. В същото време незаеятата част от работната сила със своята квалификация не съответства на предлаганите работни места.

Основната цел на настоящата статия е да се установят тенденциите на изменение в броя и структурата на продължително безработните и обезкуражените лица в страната за периода 2003–2017 год., както и да се разгледа необходимостта от промени в политиката на пазара на труда.

За проведения анализ са използвани данни от НСИ и предоставени данни от Агенция по заетостта.

ПРОБЛЕМИ НА ПРОДЪЛЖИТЕЛНО БЕЗРАБОТНИТЕ И ОБЕЗКУРАЖЕНИТЕ ЛИЦА И НА ЛИЦАТА В ПРЕДПЕНСИОННА ВЪЗРАСТ ПРЕЗ ПЕРИОДА 2003–2017

В резултат на застаряване на населението и намаляване на работната сила, осигуряването на пълноценен и активен трудов живот на хората над 50-годишна възраст е от изключително значение. Необходимостта от активиране и включване на заетост на лицата над 55-годишна възраст е продиктувано и от промените в пенсионната система, а именно увеличение на пенсионната възраст на всички категории труд.

Намаляването на броя на трудоспособните лица и повишаване на тяхната възраст води до поява на проблеми на трудовия пазар, при което от една страна има наличие на безработни лица, а от друга, е налице дефицит на кадри в области изискващи квалификация и образование, каквито безработните лица не притежават. Динамично променящият се пазар на труда, изисква наличие на квалифицирана и мотивирана работна сила. В тази посока трябва да бъдат насочени и действията на държавните институции, формулирани в Националните планове за действие по заетостта и Стратегията по заетостта.